

Blizo tako postopajo na doljnem Avstrijskem s češnjami. Ondi se zelo malo požlahnenih ali cepljenih češnjevih dreves nahaja, in vendar so njih češnje prav lepe, debele. To pa dosežejo ravno s tem, da češnjevo drevje večkrat pomladijo.

Doljni-Avstrijanci pomladujejo iz enacih vzrokov tudi hruško saleburgarico, katera je tudi po slovenskih deželah močno razširjena.

Naši Dolenci pripeljejo mnogo češenj na ljubljanski trg, pa med temi kaj malo debelih cepljenic in to zato, ker je njih drevje večinoma divje. Oni bi torej z večkratnim pomladenjem svojih češnjevih dreves lahko dosti lepše češnje pridelovali, kakor jih pridelujejo dandanes.

Iz istih vzrokov, po katerih sem skrajšanje kostanjevih kalí priporočal, priporočam tudi skrajšanje kalí mandeljnov, na katere mislimo breskve požlahniti.

Množina poljskih pridelkov je odvisna od množine redilnih snovi v zemlji.

Spisal Gustav Pirc, adjunkt na deželni vino- in sadjerejski šoli na Slapu.

Naslov tega članka je eden izmed najimenitnejših zakonov novejšje agrikulture kemije.

S spoznanjem tega važnega zakona odprle so se nove poti umetnemu gnoju, kar se bode pa še veliko bolj storilo, ko bode znanje tega zakona med poljedelce prodrlo. Predno se pa nadalje o njega važnosti izrazim, hočem ga nekoliko razjasniti s sledečim izgledom.

Navadni, sredni pridelek zimske pšenice na enem hektaru njive je 1848 kilogramov zrnja in 2700 kilogramov slame, toraj vsega skupaj 4548 kilogramov. Vso tvarino, iz katere sedaj obstoji pšenični pridelek, vzela jo je rastlina večidel le iz njive, toraj je tudi njiva za toliko one tvarine revnejša. Izvzemši nerudninske in nekatere manj imenitne rudninske snovi, obstoji teh 1848 kilogramov pšenice in 2700 kilogramov pšenične slame iz $27\frac{3}{4}$ kilogr. kalija, $8\frac{1}{3}$ kilogr. apna, $6\frac{1}{2}$ kilogr. magnezije in $20\frac{1}{2}$ kilogr. fosforove kisline.

Da smo zamogli toraj ta pridelek doseči, treba je bilo, da je v zemlji bila zgoraj omenjena množina kalija, apna, magnezije in fosforove kisline, in sicer v takošni podobi, kakor jo rastlina za hrano rabiti zamore.

Kaj bi se pa zgodilo, ako bi ene teh snovi nekoliko manjkalo? Kaj družega, kakor to, da bi se pridelek v tolikošni meri zmanjšal, kolikor ene ali druge redilne snovi primanjkuje. Če je, na priliko, v zemlji desetkrat toliko kalija, apna, magnezije, kakor je potreba, fosforove kisline pa na primer za eno četrtinko manj, kakor bi je pšenica za zgoraj omenjeni letni pridelek potrebovala, potem se bode tudi letni pridelek brez ozira na one snovi, katerih se več v zemlji nahaja, vendar za celó četrtinko skrčil.

Vkljub temu, da naravna sestava zemlje skrbi za pravo razmero med redilnimi tvarinami, in da se redilne snovi, katere se s žetvijo iz njive vzamejo, zopet z gnojem povrnejo, vendar dostikrat nastane slučaj, da ene ali druge snovi zmanjka.

Naj navedem le dva imenitnejša slučaja.

Mislimo si gospodarski način, ki je navaden na Ljubljanskem, Sorškem in Kranjskem polji. Pri gospodarstvu v teh krajih se vsled prodaje žita iz njiv veliko več fosforove kisline izvozi, kakor pa z gnojem dovažva. Ta gnoj se nareja iz rastlin, v katerih je le malo fosforove kisline, toraj je tudi gnoj na tej redilni snovi revnejši. V teku več let se ta pri-

manjkljej precej čuti, in ubogi kmetič vkljub vsemu gnojenju ne more slabim letinam v oko priti, ker vzroka ne vé, zakaj zemlja peša, in le slabemu vremenu pripisuje slabiji pridelek.

Drugi, tudi navadno gospodarsko imenitni slučaj je Vipavska vinoreja. V tej dolini je vinoreja čez 600 let stara, vinogradom se pa do zadnjih 30 let prav nič ni gnojilo. Če se tedaj pomisli, koliko so vinogradi dali grozdja, odpadkov pri režnji, odmrlih trt in listja za steljo in krmo, pa niso nič nazaj dobili, potem se lahko ugane, koliko redilnih snovi, med temi posebno kalija, se je iz vinogradov vzelo. Vipavski zemlji uže vsled njene narave sami na sebi primanjkuje kalija, zato Vipavci toliko časa ne bodo imeli stalno dobrih letin (se ve da, brez ozira na vremenske nezgode), dokler ne prično resno misliti na nadomestjenje izgubljenega kalija z imenitnim kalijeve m gnojem. Samo hlevski gnoj ne more tega učiniti, kajti on se prepočasno razkrojuje, ima za tako vtujeno zemljo premalo kalija, pa tudi čas in množina njegove porabe sta manj ali več omejena.

Iz navedenih slučajev je tedaj razvidna potreba in imenitnost umetnih gnojilnih pripomočkov, o katerih hočem prihodnjič več govoriti.

Konečno naj še nekaj omenim. Reklo bi se mi lahko, da kmet ne more vedeti, kaj da njegovi zemlji manjka in kako naj bi on to nadomestil. Resničen je ta ugovor, — zato naj pa gospodarji sami na to gledajo, da vsaj iz vsake vasi enega fanta v kako kmetijsko šolo pošljejo, umnega kmetijstva se učiti. Kranjci imajo v Slapenski šoli dobro in sposobno gospodarsko učilišče, deloma vsaj tudi za poljedelstev in živinorejo. Vrh tega bil bi pa tudi čas, da bi se na Slapenski šoli jako potrebna gospodarsko-kemijska poskuševalna postaja osnovala.

Gospodarske novice.

* *Zakaj Amerika s svojimi kmetijskimi in obrtnjskimi pridelki vse evropske trge osiplje*, kaže spis v francoskem časniku „Debat“. Vzrok sila velikih pridelkov žita, volne itd., ki jih Amerikanci vozijo na Anglesko, Francosko, Rusko, Nemško itd., in tu po nižji ceni tlačijo kupčijo domačih pridelkov, je — kakor navedeni časnik piše — dvojni. Eden je ta, da se v severni Ameriki ne pomnožuje število prebivalcev v taki razmeri, kakor se množijo pridelki. Od leta 1860. do 1879. se je število prebivalcev pomnožilo za 55 odstotkov, — pridelalo se je pa žita več za 150, volne za 290, nasoljenega mesa za 200, železa za 230, petroleja za 3800 odstotkov. Drugi vzrok pa je, da Amerikanci vse z manjšimi stroški, tedaj cenejše pridelujejo in izdelujejo, zato pa tudi veliko cenejše prodajajo, kakor jih prodajajo druge dežele, kjer so davki višji, delavci dražji, človeška hrana dražja, živinska krma dražja, na kratko rečeno, vse dražje.

* *Deželna komisija za uravnavo zemljiškega davka v Galiciji* je prinos njiv in družih zemljišč tako nizko cenila, da je centralna komisija na Dunaji za potrebno spoznala, poseben odbor (Reise-Comité) v Galicijo poslati, ki je v cenitve okraja Lvovskega, Tarnopoljskega in Krakovskega preiskaval. Ta odbor je res zemljišča tako nizko cenjena našel, da bi vse druge avstrijske dežele očitno škodo trpele, če bi bila cenitev galiske deželne komisije obveljala. Tako na priliko je prinos enega oralna pšenične njive cenjen na 15 vaganov. Omenjeni potujoči odbor pa odločno trdi krivico te cenitve, ker prinos navedenega oralna se more ceniti na 18 va-

ganov. Take sebične cenitve je odbor našel še pri drugih prinosih in o tem odkritosrečno poročal centralni dunajski komisiji.

Domače stvari.

O veteranskih društvih.

(Dalje.)

Vpraša se tedaj, ali je ljubljansko veteransko društvo, kedar ni bilo za to pomena, ali pa, kedar ni bilo zavezano za to, le parado delalo? — Gotovo da ne, kajti veteransko društvo ljubljansko je storilo le to, kar je naloga in dolžnost vsakega lojalno, patrijotično in humanno mislečega društva.

Tudi ljubljansko veteransko društvo ni v Avstriji edino, ki ima uniformo (enolično opravo). To je v obče znano, a tudi to je znano, da druga društva o slovesnih prilikah in javnem nastopu bolj vojaško redno nastopajo in na to gledajo, da se vse točno vrši. Ako so si tedaj druga društva javni nastop takim načinom izljubila, mislim jaz, da bi se starim vojakom (veteranom) najmanje moglo ali smelo braniti to, da v opravi, katera je prejšnji njihovi podobna, pridejo v vrste urejeni k slovesnostim, in tako pri takih prilikah kažejo, da cenijo in odobravajo vojaško organizacijo, katero kot vojaki dolgoletni smatrajo za drugo naravo.

Opomnil sem uže, da so veteranska društva v obče ponovljeno izjavila, da so pripravljena posvetiti svojo moč državi in deželi. Svojo obljubo bodo zvesto tudi izpolnila. Žalibog, da je malo veteranskih društev do sedaj imelo priliko, svojo dobro voljo z dokazi podpirati, al kedar jim je bila zaželeno prilika dana, storila so popolnem in z velikim veseljem svojo dolžnost.

Okupacija Bosne in Hercegovine l. 1878. nudila je društvu priliko, kazati, da ume svoji uzvišeni nalogi tudi popolnoma vstreči. Jaz bodem le istinite stvari navajal, po njih naj častiti bralci sodijo.

Kar je zadobila nova občna vojaška postava veljavo, prvokrat ukazalo je Nj. veličanstvo naš presvitli cesar, da se je c. kr. avstrijska armada deloma mobilizirala. Naša domovina mobilizirala je večinoma iz nje sestavljene armadne oddelke.

Kaj je pa storilo o tej priliki občno kranjsko veteransko društvo?

Stražiti deželo ni bilo potrebno; tudi ponudba, opravljati sanitarne službe bi bila neumestna; pač pa je bilo silno potrebno, skrbeti za pomoč družinam k orožji poklicanih rezervistov. Zapisniki sej društvenega odbora lahko dokažejo, da je veteransko društvo takoj potrebne korake storilo, olajšati slabo stanje družin rezervistov. Delovanje za ta namen je bilo z podporo patrijotično in humanno mislečega občinstva in po neumornem trudu in delovanji dotičnega društvenega odseka in posebno bivšega tajnika gosp. Gruberja, kakor tudi gosp. Albina Arkota imelo najlepši vspeh. Društvo veteranov vstvarilo si je kmalu podporno zalogo nad 700 gold. in je bilo prvo v stanu, družine rezervistov precej izdatno podpirati.

18. dne avgusta 1878. leta, na rojstni dan našega presvitlega cesarja in dnevom pred slavnim vzetjem Sarajeva, zbrali so se veterani po sv. maši v društvenih prostorih, tu pa so tudi bile žene k orožji poklicanih rezervistov, katere so se pri društvu za podporo prijavile. Zapečaten ležal je za vsako ženo namenjeni znesek na mizi. Veterani bili so z nagovorom, visokemu prazniku primernemu, pozdravljeni, žene rezervistov prijazno besedo in obljubo izdatne podpore potolažene. Iz-

ročile so se jim pripravljene svote in naglašalo se je, da naj jih ne sprejmó kot dar, ampak kot del dolgá, katerega so dolžni plačati jim meščani in veterani v priznanje tega, da so njih možje poslušali klic presvitlega cesarja in hiteli k svoji zastavi. Hvaležne so žene zapustile veterane, katerih iskrenega prijateljstva in močne podpore so bile zagotovljene.

Še mnogokrat je veteransko društvo družinam rezervistov v Ljubljani in po deželi delilo podporo, tudi je društvo pomagalo na drugi način, sosebo da so društveniki oskrbovali pisma v Bosno itd. in utrdilo takim ravnanjem hvaležnost hrabrih mož zapuščenih rodov. Društvo pa je tudi nudilo svojo fizično moč za sanitarne potrebe, takrat namreč, ko so dospeli v Ljubljano bolni in ranjeni vojaki; al ker take pomoči po izjavi dotičnih vojaških oblasti takrat ni bilo treba, je društvo nemudoma nabralo raznovrstnega perila za ranjence, da bi tako izkazalo svoja domoljubna čutila. — Patrijotičnemu društvu ljubljanskih gospej je nudilo društvo svojo pomoč, ako bi bila potrebna, in ob enem izročilo večo denarno svoto za ranjene vojake. — Ko je zvedelo društvo, da je neki ranjen vojak Kuhnovega domačega polka, ud društva, v bolnišnici v Mariboru, takoj je storilo vse korake, da se mu je pomagalo.

Občnemu kranjskemu veteranskemu društvu je bila pri vsem tem delovanji edino merodajna patrijotična in humanitarna misel in nikdar se ni društvo sililo v prvo vrsto, da bi kako drugo društvo spodrinilo, kar se pak veteranom nasproti enakim načinom pač malokrat godí.

(Dalje prihodnjič.)

Narodne stvari.

Slovenski jezik v duhovnih uradnih na slovenskem Štajarji.

Tudi cerkev ima urade, ki so z ljudstvom v dotiki, tedaj tudi njene pisarne morale bi rabiti tisti jezik, v katerem duhovniki s prižnic govorijo ljudstvu in mu nazznanujejo besedo Božjo.

Na tej naravni podlagi je — kakor „Slov. Gosp.“ v svojem 45. listu poroča — dekanijska konferenca v Kojnicah 20. julija t. l. soglasno sklenila, delati na to, da sl. ministerstvo za bogočastje in nauk prekličje ministerski ukaz od 22. svečana 1872., po katerem je imel nemški jezik tudi v cerkvenih uradih ostati veljaven — „ad majorem Germaniae gloriam“. Enoglasni ta sklep je šel s peticijo do omenjenega c. k. ministerstva, in 9. dne u. m. je prišel odlok ministerski, ki ni odbil prošnje, pa je petente na to zavrnil, naj svoje zahtevanje po škofijskem ordinarijatu visoki vladi naznajo. — Gosp. dopisnik „Slov. Gosp.“ je poln nade, da bode škofijsko rešilo prošnjo po želji Konjške konference, ter med drugim pravi: „Odkar so sv. Oče, papež Leon XIII., v svoji zgodovinsko znameniti okrožnici zastran sv. slovanskih apostolov Cirila in Metodija do vseh nadškofov in škofov katol. svetá pokazali veliko važnost slovanskega naroda v Evropi, čigar šibka vejica smo tudi mi Slovenci; odkar so svitli cesar lani s cesarskega prestola besedo izrekli, da se imajo narodi pomiriti s tem, da uživajo svoje narodne pravice, se ni več bati, da bi se cerkvena vlada narodnim pravicam in toraj uradovanju v narodnem jeziku ustavljala. Mirne vesti tedaj stopimo pred cerkveno vlado s prošnjo, da se začne pri župnijskih in dekanijskih uradih v narodnem jeziku uradovati, kakor se to godí po Českem in Hrvatskem, kjer menda niso slabiji katoličani, kakor